

копійки, а її гіперонімічний переклад *correg* – будь-яку мідну монету. Узагальнюючи переклад грошових реалій Ф.Г.Лайвсей, можна ще раз звернути увагу на збереженні національно-колеритних сем у даному перекладі.

Отже, підсумовуючи семантико-компонентний і методичний аналіз перекладу Флоренс Гамільтон Лайвсей, треба перш за все відзначити в цілому вдалу передачу реалій на денотативному і конотативному з локальними семами рівнях. Щодо засобів перекладу, то тут, як уже було сказано вище, є багато виправданих транслітерованих методів, але, з іншого боку, є і велика кількість вдалих гіперонімічних варіантів.

1. Бархударов Л.С. *Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории переводов.* М., 1975. 2. Зорівчак Р.П. *Реалія і переклад.* Львів, 1989. 3. Зорівчак Р.П. *Фразеологічна одиниця, як перекладознавча категорія.* Львів, 1983. 4. Nida Eugene A. *Componential analysis of meaning.* Mouton Publishers. The Hague-Paris-New York, 1975.

ЛЕКСИКО-МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІРИКО-ЕПІЧНОЇ ПОЕМИ ДЖ. БАЙРОНА “ГЯУР” ЯК ЖАНРУ ТА ТИПУ ТЕКСТУ

© Кузнєцова Л.А., Саноцька Л.Г.,* 2000

ДУ “Львівська політехніка”

*ЛНУ ім. І.Франка

Поема Дж.Г.Байрона “Гяур” належить до жанру лірико-епічних поем [7]. Однією з характеристик цього жанру є статичність, адже і в ліричній, і в епічній поемі на перше місце виходить описання світу, висловлювання точки зору ліричного суб’єкта, картини, які фіксують один момент з життя героя, чи панорамні і т.д. [15]. І портрети, і характеристика, і діалоги, і монологи, і пейзажі, і жести, і міміка, притаманні епічній поемі, характеризують її як статичну.

Кількісний аналіз іменників та дієслів у поемі “Гяур” проводився для виявлення статично-динамічної ознаки лірико-епічної поемі.

Загальна кількість дієслів (ми не враховували інфінітиви, дієприкметники та дієприслівники, які теж підраховані, але аналізуються нижче) у тексті 1138. Якщо порівняємо з іменниками (1906), то дієслів на 768 (7,2%) менше (табл. 1). Це свідчить про доволі статичний загальний характер тексту і, таким чином, підтверджує теоретичне положення про статичний характер тексту ліроепічної поемі.

Кількісний аналіз прикметників, прислівників, дієприкметників та дієприслівників проводився для виявлення описової ознаки жанру ліроепічної поемі.

Прикметники, прислівники, дієприкметники та дієприслівники, як описові частини мови, не тільки присутні у картинних та портретних описах [6], але й створюють підґрунтя для емоційності, невід’ємної риси ліроепічної поемі, адже саме прикметники та прислівники у більшості випадків є епітетами та частинами метафор. Їх кількісне абсо-

лютне та відносне співвідношення з іншими частинами мови свідчить про рівень описовості тексту (табл. 1).

Таблиця 1

**Кількісне співвідношення частин мови
у поемі “Гяур” Дж.Г.Байрона**

	Частини мови	Абсолютна к-сть	Відносна к-сть
Загальна к-сть слів		10566	100
	іменники	1906	18
	дієслова	1138	10,8
	прикметники прислівники дієприкметники дієприслівники	860	8,1

Порівнявши описові частини мови (860 / 8,1%) з іншими, ми виявили, що їх майже вдвічі менше ніж іменників (18% проти 8,1%), а відмінність з дієсловами незначна (10,8% проти 8,1%). Це дозволяє зробити висновок про описовий характер тексту, незважаючи на порівняно невелику абсолютну кількість описових частин мови. Адже група іменників, кількість якої, порівняно з описовими частинами мови, є вдвічі більшою, містить також і ті іменників, які знаходяться у препозиції до інших іменників і є описовими (наприклад, *loneliness delight* або *garden queen*)*.

Наявність абстрактних іменників, які служать для створення об’єктивного опису зовнішнього світу в ліричному ключі та панорамних картин в епічному, теж показова для жанру ліроепічної поеми [7, 15]. У табл. 2 подані дані, які дають можливість оцінити позицію, яку займають абстрактні іменники відносно інших іменників та інших частин мови у поемі.

Таблиця 2

**Співвідношення абстрактних іменників
з іншими частинами мови у поемі “Гяур” Дж.Г.Байрона**

Частини мови	Лексично-граматичні групи	Абсолютна к-сть	Відносна к-сть
іменники		1906	100
	конкретні поняття	1508	79
	абстрактні поняття	398	21
	власні назви	51	2,7
дієслова		1138	100
прикметники прислівники дієприкметники дієприслівники		860	100

* Аналіз тексту на предмет емоційності не є предметом дослідження у даній статті.

Отже, менше ніж третина усіх іменників в тексті – абстрактні поняття (21%). У зв'язку з цим слід врахувати те, що кількість абстрактних іменників у різних фрагментах тексту різна, що зумовлено змістом. У типово епічному “вступі” до поеми, де на фоні поетичного опису природи Греції звучить заклик до синів героїв продовжити героїчну боротьбу гордих “Sires”, пращурів греків-сучасників поета, та згадуються численні звитяги останніх, спостерігається значна кількість абстрактних іменників. У табл. 3 наведено співвідношення абстрактних іменників до інших іменників та інших частин мови у цьому уривку.

Таблиця 3.

Співвідношення абстрактних та конкретних іменників в уривку епічного характеру з поеми “Гяур” Дж.Г.Байрона

Частини мови	Лексично-граматичні групи	Абстрактна к-сть	Відносна к-сть
іменники	конкретні поняття	168	100
	абстрактні поняття	86	52
	власні назви	78	46
		4	2
дієслова		104	100
прикметники		52	100
прислівники		21	100

Отже, відносна кількість абстрактних іменників є вдвічі більшою, ніж загалом в поемі (46%). Яскраво виражений епічний характер уривку дає змогу підтвердити той факт, що абстрактні іменники, як характеристика жанру, “прийшли” в ліроепічну поему з епічної.

Абстрактних іменників менше в місцях портретного опису осіб, але вони зустрічаються при характеристиках, і це логічно. Наприклад, у портреті Лейли найчастіше зустрічається абстрактний іменник “beauty”. В уривку-“характеристиці” Гяура з точки зору настоятеля монастиря [11, с.90, рядки 900-938], спостерігається значна кількість абстрактних іменників: piety, pride, wealth, vow, harmony, defiance, despair, shrine, mortal, hope, despair, passion, solitude, pain, relief, wilderness. У тексті пейзажного, як і портретного плану, про який вже згадувалося, спостерігається незначна кількість абстрактних іменників або відсутність їх. Те ж саме можна сказати і про “оповіді”. Наприклад, уривок оповідального характеру, завдовжки у 53 лінійки [11, с.82, рядки 510--563], де ідеться про Хасана, не містить жодного абстрактного іменника, а у наступному тексті уривку-оповіді [11, с.83, рядки 564–614] зустрічаються лише hardness, revenge, ire, treachery. В уривку-“оповіді”, в якому йдеться про зіткнення Гяура з Хасаном, внаслідок якої Хасан гине від руки Гяура [11, с.86, рядки 708–779], знаходимо тільки mercu, rease, shrine, crime, що порівняно з іншими уривками мало: на 71 рядок – 4 абстрактних іменника.

В емоційно-ліричних уривках тексту теж спостерігаємо невелику кількість абстрактних іменників, що ще раз підтверджує думку про те, що наявність у значній кількості іменників цієї групи є показовою рисою не ліричного, а епічного тексту.

Отже, хоча “портрет”, “пейзаж”, “оповідь” і є смисловими характеристиками лірико-епічної поеми епічного походження, абстрактні іменники навряд чи можна вважати показовими для характеристики жанру в смислових уривках цього плану, в той час, як у “прямому звертанні”, “характеристиці”, теж текстах епічного характеру, абстрактні іменники зустрічаються в значній кількості і є показовими для визначення ліроепічного жанру на мовному рівні. Що ж стосується “оповіді”, кількість абстрактних іменників залежить від смислового характеру оповідального тексту і в деяких випадках теж може бути жанрово-показовою.

Отже, проведений нами кількісний аналіз частин мови у поемі Дж.Г. Байрона “Гяур” дає матеріал для підтвердження думки про те, що жанр лірико-епічної романтичної поеми характеризується: а) кількісною перевагою іменників над дієсловами; б) порівняно невеликою кількістю прикметників, прислівників, дієприкметників, дієприслівників, що, однак, не впливає на описовий характер тексту; в) значною кількістю абстрактних іменників, особливо у таких фрагментах епічного характеру, як “пряме звертання”, “характеристика” та частково “оповідь”.

1. Арнольд И.В. Тематические слова художественного текста // *Иностр. яз. в школе*. 1971. №2.
2. Клименко Е.И. Проблемы стиля в английской литературе первой трети XIX столетия. Л., 1959.
3. Клименко Е.И. Байрон. Язык и стиль. М., 1960.
4. Краткий словарь литературоведческих терминов / Под ред. Л.Тимофеева. М., 1955.
5. Кухаренко В.А. Контрастивний аналіз авторських стилів // *Нариси з контрастивної лінгвістики*. К., 1979.
6. Михайловская В.Н. Некоторые лексические средства выражения эмоциональности в современном английском языке. Л., 1966.
7. Неупокоева И.Г. Революционно-романтическая поэма. М., 1973.
8. Озеров Л. Стих и стиль. М., 1975.
9. Скребнев Ю.М. Очерк теории стилистики. Горький, 1975.
10. Brooks C., Warren R.P. *Understanding Poetry*. New York. (no date).
11. Byron G.G. *The Poetical Works*. London (no date).
12. Galperin I.R. *Stylistics*. M., 1977.
13. Hornby A.S. *The Advanced Learners' Dictionary of Current English. Second Edition*. London, 1963.
14. Kuznetsova L.A., Smykalova L.A. *Understanding Poetry*. Lviv, 1976.
15. Maltzev V.A. *An Introduction to Linguistic Poetics*. Minsk, 1980.
16. *The Oxford Russian Dictionary*. Oxford, 1995.
17. *The Penguin Dictionary of English Synonyms*. London, 1991.
18. Viktorovska I.V. *Poetry of English Romanticism*. Lviv, 1970.
19. *Webster's Dictionary of the English Language*. New York, 1990.
20. *Webster's New World Thesaurus*. New York, 1974.

КОМПРЕСІЯ ТА ЕКСПАНСІЯ ТЕКСТУ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ РЕЦЕНЗІЇ

© Кузнєцова Л.А., Яворська С.М., * 2000

ДУ “Львівська політехніка”

*ЛНУ ім. Ів. Франка

Жанр рецензії має модифікації науково-теоретичної та науково-популярної рецензій у рамках функціонального стилю наукової прози.

Проаналізуємо текстову природу науково-теоретичних рецензій.